

Тарас Шевченко в колі діячів польської культури

Відбуваючи заслання в Оренбурзькому краї, Т. Шевченко познайомився й подружив із багатьма поляками – учасниками відомих повстань у Польщі, захисниками свободи і прав свого народу. Як і Т. Шевченко, вони зазнали тих же переслідувань, які випали на долю українського поета.

Серед польських приятелів Т.Г. Шевченка згадуються імена Б. Залеського, З. Сераковського, Е. Желіговського, Т. Вернера, Л. Турно, Е. Ольшевського, Б. Колесінського, Ф. Фіалковського, С. Доморацького, Ю.-Б.Залеського, О. Храбчинського та ін.

Знайомство із З. Сераковським почалося заочно, ще коли Тарас Григорович перебував на засланні, а потім вони зустрілися в Петербурзі. Листи до Т. Шевченка З. Сераковський писав українською мовою, що до глибини душі зворушувало поета. В одному з листів-відповідей З. Сераковському від 6 квітня 1855 року Т. Шевченко писав: «Мій милий, добрий Зигмунте! Дякую тобі за твоє ласкаве, сердечне українське слово, тисячу разів дякую тобі. Радий би відповідати тим же серцю милим словом, але я так заляканий, що боюся рідного милого звуку»¹. Зигмунт Сераковський народився на Волині, добре знав українську мову й намагався своїми листами полегшити становище нашого Кобзаря рідним словом. На жаль, З. Сераковський загинув під час польського повстання в 1863 р.

Особлива дружба єднала Т. Шевченка з Броніславом Залеським. У їхніх долях було багато спільного: обидва були обдарованими художниками, брали участь у таємних організаціях, обидва були ув'язнені й заслані в солдати. Їхнє листування засвідчує про багатогранні інтереси двох особистостей, які переймалися не тільки питаннями літератури й мистецтва, але й суспільно-політичними проблемами. Познайомилися вони 1849 р. у геологічних експедиціях морського офіцера О. Бутакова. Після повернення із заслання Б. Залеський став головною ланкою, яка через листування зв'язувала Т. Г. Шевченка з цивілізованим світом. У численних листах до Б. Залеського Т. Шевченко звертався до нього як до єдиного щирого й вірного друга.

Броніславу Залеському поет присвятив вірш «Полякам» («Ще як були ми козаками»). У ньому Кобзар осмислює трагічні сторінки історії двох братніх народів – українського та польського, згадує роки, коли між ними панували мир і злагода. Тема неоднозначних відносин між Польщею та Україною й раніше звучала в поезії Т. Шевченка («Тарасова ніч»,

---

¹ Шевченко Т. Твори: У 3-х т. – К., 1961. Т. 3, С. 358.

«Гайдамаки»), але в цьому творі поет глибше аналізує причини конфліктів, указує на конкретних винуватців кривавих подій і закликає демократичну громадськість зробити висновки з уроків минулого, припинити насильство, відновити дружні стосунки між двома слов'янськими народами:

Отак-то, ляше, друже, брате
Неситії ксьондзи, магнати
Нас порізнили, розвели,
А ми б і далі так жили.
Подай же руку козакові
І серце чистее подай!
І знову іменем Христовим
Возобновим наш тихий рай².

В одному з листів до Б. Залеського Т. Шевченко просив познайомити його з Е. Желіговським, який друкував свої вірші під псевдонімом Антоній Сова: «Мені давно хочеться завести листування з Совою, але не знаю, як і почати. По-польськи писати я не вмію, а по-російськи якось незручно, але на всякий випадок повідоми мені його точну адресу. Будеш писати йому, поклонись і поцілуй його за мене»³.

Близьким за своїми світоглядними позиціями до Т. Шевченка був польський поет-романтик, учасник повстання 1830-1831 рр. Юзеф-Богдан Залеський (1802-1886). Він теж жив в Україні і знав українську мову, що й ріднило його з народним співцем. У листах до Б. Залеського Т. Шевченко просив надіслати йому поезії Ю.-Б. Залеського. Одержавши їх, Т. Шевченко в листі від 4.06.1854 р. щиро дякує Б. Залеському за обіцяні твори Ю.-Б. Залеського й прислані твори Е. Желіговського (Антонія Соби). «Дякую тобі, мій друже милосердний! Дякую тобі за прекрасні пісні А. Соби: мені особливо сподобались із них «Два слова» і «Експромт». Якщо ти листуєшся з ним, то в кожному твоєму листі цілуй його за мене всією повнотою мого серця»⁴.

У листі від 9.X.1854 Т. Шевченко вже щиро дякує Б. Залеському за надіслані твори Ю.-Б. Залеського. «Милого Богдана, - пише він, - я одержав із сердечною вдячністю і тепер з ним не розлучаюсь, багато п'єс читаю напам'ять, однак на серці тяжко – нікому слухати, нікому передати тієї краси, яку таїть у собі поезія, а одному тяжко носити цей надлишок піднесених божественних ідей»⁵.

---

² Шевченко Т. Твори у 3-х т. – К., 1961. Т. 1. – С. 389.

³ Шевченко Т. Твори у 3-х т. – К., 1961. Т. 3. – С. 338.

⁴ Шевченко Т. Твори у 3-х т. – К., 1961 Т. 3. – С. 348.

⁵ Там же. – С. 350.

У цьому ж листі Т. Шевченко з вдячністю згадує і про переклади Е. Желіговським (Антонієм Совою) його поезії: «Переклади Сови такі прекрасні, як і його оригінальна поезія, і я не із скромності авторської, а говорю, як розуміє річ. «Катерина» моя не так хороша і не так цілісна, щоб її перекладати і перекладати Сові, але він, мабуть, це краще мене знає...» У листі до Б. Залеського від 20.05.1856 р. Т. Шевченко просить подарувати Е. Желіговському поему «Варнак», підписавши автограф від його імені.

Після повернення із заслання до Петербурга, поет часто зустрічався з Е. Желіговським. Деякі з його поезій він переклав українською мовою. У 1859 р. Т. Шевченко присвятив Е. Желіговському вірш «Подражаніє Едуарду Сові»:

Посаджу коло хати
На wspomин дружині
І яблуньку, і грушеньку,
На wspomин єдиній!
Бог дасть виростуть.
Дружина
Під деревами тими
Сяде собі в холодочку
З дітками малими.
А я буду груші рвати
Діткам подавати...
З дружиною єдиною
Тихо розмовляти
– Тоді, серце, як бралися
Сі древа садив я...
Щасливий я! – І я, друже,
З тобою щаслива!⁶

Не залишився в боргу перед Т. Шевченком й Е. Желіговський. Запис у «Журналі» від 13 травня 1858 р. засвідчує, що друзі поета, Желіговський і Калинецький, записали для нього прекрасні вірші: Желіговський свій вірш польською мовою «До брата Тараса Шевченка», а Калинецький – українську пісню без рими «Забіліли сніги...»

У виданні творів Т.Г. Шевченка в трьох томах за 1961 р. вірш Е. Желіговського «До брата Тараса Шевченка» подано в перекладі українською мовою Максимом Рильським:

Синові й співцю народу
Личить гордість, милий брате;
Лаври, пишна нагорода,

---

⁶ Шевченко Т. Твори у 3-х т. – К., 1961, Т. 1. – С. 625.

Чисті, як твій сум крилатий.
Ти в гіркій і скорбній долі
Два вінки дістав криваві,
Не служив бо марній справі,
А братам, що у неволі.
Тяжко плакав люд голодний;
Але й стогін був – виною!
Та могутньою луною
Підхопив ти зойк народний.
Ти ранив сльозами слово,
Кожна пісня – муки вияв...
І натхнення дух чудовий
Чоло страдника овіяв.
Чудо слова бачиш, брате?
Так, як сонця не сховати
В ясний день, – сховатъ не може
Слова жоден із тиранів,
Бо воно, те слово боже,
У співців, не в капеланів!
Утікає морок з поля,
Коли день забagliaнів.
Не за горами там воля,
Де народ співця родив!⁷

Отже, царський уряд, засилаючи Т. Шевченка в далеку Оренбурзьку фортецю, не сподівався, що він знайде там щирих друзів, що його рідне українське слово буде підтримане польськими революціонерами-інтернаціоналістами і знайде поширення в країнах Європи. Уже в 60-х рр. XIX століття поезію Т. Шевченка перекладали на чеську, сербську, болгарську та інші мови.

Палким шанувальником творчості Кобзаря був відомий польський поет, вихованець Житомирської чоловічої гімназії Л. Совінський (1831-1887). Він переклав польською мовою понад 50 віршів Т. Шевченка. Йому належить, зокрема, переклад поеми «Гайдамаки» та коментар до неї. Свою повагу до України та її духовного пророка Т. Шевченка Л. Совінський засвідчив також написанням ґрунтовної біографії під назвою «Тарас Шевченко» й літературознавчої праці «Студії з української літератури».

Шанував творчість українського поета і ще один випускник Житомирської чоловічої гімназії – поляк Томаш Зброжек. Із ним Тарас Григорович познайомився на засланні в 1857 р. в

---

⁷ Шевченко Т. Твори у 3-х т. – К., 1961, Т. 3. – С. 551.

Астрахані. У листі до Т.Шевченка Томаш Зброжек писав: «... Твоє теперішнє перебування серед нас робить мене цілком щасливим, і хвилини єднання ніколи з моєї пам'яті не зітруться. О, стократ, стократ благословляю той дорогий день, у який небо дозволило мені особисто познайомитись з тобою, щирий і безстрашний оповіснику слова правди. Хай же ці кілька слів нагадують тобі – поету-художникові – глибоку повагу до тебе Томаша Зброжека»⁸.

У Польщі твори Т. Шевченка перекладали Е. Ожешко, В. Сирокомля, Г.Баттаглія та ін.

Творчість українського генія й сьогодні глибоко шанують у Польщі.

---

⁸ Шевченко Т. Твори у 3-х т. – К., 1961. Т. 3. – С. 498.